

טקסט למטרות סיפור

1	טקסט למטרות סיפור
1	סיפור
2	סיפור בכיתה בכתב ובעל פה
4	עלילון (קומיקס)
5	עלילון (קומיקס) בכיתה
6	כתבה כתובה
6	כתבה עיתונאית
6	כתבה עיתונאית בכיתה

סיפור

טקסט המתאר אירועים מן העבר על מנת לעניין, לסקרן, לבדר, להצחיק או לזעזע, הכול לפי המקרה וקהל היעד.

סיפורים יכולים להיות שונים זה מזה בחומרי הרקע (מציאות או בדיון), במבנה, בפונקציה ובמסרים המודגשים (סיפורי מתח, סיפורים טרגיים, קומיים וכו') ובמאפיינים רבים אחרים. סיפורים יכולים להיות שונים בדרך הסיפור (בעל פה, בכתב, בספר ובסרט, בסדרת תמונות או במחול).

על מנת שיהיו ראויים, עליהם לתאר אירועים חריגים, מפתיעים ויוצאי דופן בדרך כלשהי (לפחות מנקודת מבטו של המספר).

מאפיינים בולטים

הסיפור האופייני בנוי בדרך כלל על פי תבנית קבועה, מסגרת הסיפור, המכילה את הרכיבים הבאים:

- פתיח שהוא הרקע לסיפור, הכולל הצגת הדמויות, תיאור הזמן והמקום של ההתרחשות.
- עלילה ובה:
 - אירוע מאתחל - מצב ראשוני שממנו נובעת איזו בעיה.
 - סיבוך - התפתחות המצב הבעייתי.
 - שיא - נקודת השיא בעלילה.
 - התרה - תיאור המכשולים בדרך לפתרון הבעיה, ולבסוף - פתרון הבעיה.

יסודות נוספים רווחים הם אלה:

- נקודת מפנה (לאחר תיאור הבעיה) המכריעה את אופי ההתרה בכיוון קומי או טרגי.
- אירועים משניים.
- סגיר (קודה) המקשר את האירוע הסיפורי להווה ולעתים כולל מוסר השכל.

כדי לסמן כניסה לעולם הסיפור, מופיעות בפתיחה לסיפור בכתב צורות נוסחאיות - היה היה... פעם אחת... - ובפתיחות סיפוריות בעל פה - אתם יודעים מה קרה לי? , קרה לי משהו מדהים!

בבניית רצף העלילה, בקישור בין אירועים עוקבים, יש שימוש בפעלים בזמן עבר - הוא הלך בשדות... , שכבתי לישון מוקדם... , בקשרי סיבה - כי, בגלל, מפאת, הודות ל... , מאחר ש... , מפני ש... - ובקשרי זמן - אגב כך, אחר כך, מאז, כש... , בעוד ש....

הסיפוריות באה לידי ביטוי בבניית דרמתיות, ביצירת מתח, סקרנות והפתעה.

במהלך הסיפור. מגוון אמצעים משמשים לכך:

- הווה דרמתי בתוך עבר: הוא הלך בדרך, והנה מופיעה לפניו דמות מפחידה....
- חזרות.
- סטיות מהסדר הכרונולוגי.
- הצגת אירועים מנקודות מבט שונות.

באפיון ובפיתוח של הדמויות יכולים להופיע:

- תיאורים מפורטים של המראה החיצוני (שמות תואר).
- תיאור רגשות (פועלי רגש וחשיבה).
- תיאור מעשי הדמויות.
- דיאלוגים בין הדמויות.

"נוכחות" המספר בסיפור - קול המספר - תתבטא באמצעות קביעות מעריכות:

ראו מה הפרחח עולל לו... , אין פלא ש... , כפי שניתן היה לצפות...

סיפור בכיתה בכתב ובעל פה

פעילויות להכרת הטקסט

מורים ותלמידים -

- קוראים סיפורים ומקשיבים לסיפורים מסוגים שונים ומבחינים ברכיבים האלה:
- רכיבי העלילה וביטוייהם הייחודיים בכל סיפור וסיפור.

- אמצעים שונים לאפיון הדמויות, ליצירת דרמה, להדגשת נקודות השיא.
- צופים בסיפורים, בסרטים ובתכניות טלוויזיה ומבחינים בדרכי הסיפור במדיה.
- משוחחים על סיפורים.
- מספרים סיפורים בעל פה.
- נפגשים עם מספרי סיפורים.
- משחזרים בכתב ובעל פה סיפורים ששמעו / קראו / צפו בהם.
- מחברים סיפורים בכתב ובעל פה.
- מקליטים סיפורים של ילדים ומבוגרים.

הקשרים

- עריכת אסופה של סיפורים
- מפגשים שבהם מספרים סיפורים
- הפקת סיפורים לשם פרסום בעיתון בית הספר
- שיתוף עמיתים ומורים בחוויות מיוחדות
- לימודים בתחומים שונים כגון ספרות, תקשורת המונים, מולדת חברה ואזרחות, תנ"ך

הדגשים

בקריאה ובהאזנה יש להקפיד על זיהוי רכיבי העלילה ואפיון הדמויות; יש לשים לב לסיבות ולתוצאות של אירועים מסוימים ולמסרים של הסיפור; יש להבחין באמצעי העיצוב של הטקסט (כיצד מתוארות הדמויות, כיצד מודגשים אירועים חשובים) ולמלא את הפערים שבו.

בכתיבה יש להקפיד על שימוש בסוגים שונים של מסירת שיחה - דיבור ישיר לעומת דיבור עקיף - והיצג השוני של הסוגים בכתב (מרכאות, נקודתיים, פועלי אמירה); יש להקפיד על בהירות וסדר בהצגת האירועים ובזיהוי הגיבורים; יש להקפיד על שימוש נכון בזמני הפועל של הסיפור בעל פה ובכתב ועל כתיב נכון; יש לתת את הדעת לדרך יצירת הפערים בסיפור למילויים על ידי הקוראים.

יש לשים לב לשינויים סגנוניים החלים במעבר מהשפה הדבורה לשפה הכתובה, לבחירת קישור ואוצר מילים.

בסיפור בעל פה יש להקפיד על בהירות וסדר בהצגת העלילה והגיבורים ועל שימוש באמצעי הדגשה והמחשה; יש להקשיב פעילה והדדית לסיפורי עמיתים.

בהקניית ידע לשוני וטקסטואלי יודגשו הדרכים השונות של מסירת דיבור והמרכיבים המבניים של הטקסט הסיפורי, וכן יודגש השימוש בשמות תואר, בפועלי רגש וחשיבה, בקשרים השונים ובזמני הפועל.

עלילון (קומיקס)

סיפור מילולי חזותי, הבנוי ברצף כרונולוגי ומעוצב בתוך מסגרות. העלילון עושה שימוש במטפורות חזותיות, בסמלים ובצבע. לרוב, בעל תכנים פופולריים ומשעשעים.

בקומיקס קיימת תלות בין המרכיב החזותי למרכיב המילולי: המרכיב המילולי משרת את המרכיב החזותי ולהפך.

ניתן לראות בקומיקס סוג של טקסט אמנותי משום שעיצובו החזותי-אסתטי הוא חלק בלתי נפרד ממהותו.

מאפיינים בולטים

כל מסגרת בקומיקס מהווה יחידת משמעות הדומה למשפט, ויוצא מכך שכל מסגרת היא קטע מסוים בסיפור. המסגרת המגבילה של הקומיקס מכתובה שימוש בלשון תמציתית, הבאה לידי ביטוי באמצעים האלה:

- דיבור ישיר לקוני, ללא פעלי אמירה.
 - משפטים קצרים מאוד ופשוטים, משפטים חד-אבריים - כן; לא; סליחה.
 - משפטי היצג - הנה חללית.
 - משפטי קיום - יש המון מקום.
 - שימוש במילות זמן לציון מפנה בעלילה - לפתע, מיד, פתאום.
- הדמויות בקומיקס נוכחות באירוע, ועל כן הלשון היא מדוברת ובלתי פורמלית וממעטת בצורות של דיווח בגוף שלישי בעבר. היא מאופיינת באמצעים האלה:
- משפטים חסרים וקטועים.
 - ביטויי סלנג.
 - מבעי ציווי בצורת עתיד - תעבירי את המלח.
 - פנייה בכינויי חיבה - חמודי...
 - משפטי שאלה עם כינויי שאלה ובלעדיהם - אתה שומע מה שאני שומע?, האם ראית את דני?
 - שימוש באונומטופיה לביטוי קולות הנשמעים בסיפור - אוף!!! מיאו..., טראח!...

מבחינה חזותית, הקומיקס כולל:

- "בלוני דיבור" לייצוג קול ודיבור ישיר.
- "עננות" לבטא מחשבות לא מדוברות.
- בלונים מעוקמים לבטא מבעים נרגזים או נפחדים.
- תרגום שפת הגוף לצורות סטראוטיפיות לשם ציון רגשות בסיסיים (כעס, פחד), יחסי אנוש (התאהבות או איבה) ותנועות גוף יום-יומיות (הליכה, ריצה).
- שימוש במטאפורות חזותיות לתיאור מצבי אוירה ורגשות (לדוגמה: "לראות כוכבים" מתרגם להילה של כוכבים סביב ראשה של הדמות; לבבות סביב ראשה של הדמות פירושם אהבה).
- שימוש בטיפוגרפיה לביטוי משמעויות תוכניות, כגון אותיות עבות לדיבור בקול רם; כתב יד רועד לבטא פחד; סימנים ואותיות המחקים צלילים המאפיינים מצב או פעולה.
- מילים המופיעות בתוך התמונה, אבל לא במסגרת הבלונים, ומבטאות צלילים לא-מילוליים כגון סימן קריאה - ששמעו תשומת לב מיוחדת; פליק! טראח! - לחבטות.

עלילון (קומיקס) בכיתה

פעילויות להכרת הטקסט

מורים ותלמידים -

- קוראים עלילונים בחוברות ובעיתונים.
- מבחינים בין סיפור המעשה לבין ההתרחשות בהתהוותה.
- מבחינים בין יחידות ההתרחשות על רצף העלילה.
- מבחינים באמצעים הגרפיים המשמשים לדיבור ישיר, לקריאות, למחשבות ועוד.
- מבחינים בטיפוגרפיה, בצבע ובסמלים חזותיים אחרים המבטאים משמעות.
- מבחינים בדרכים המוסכמות לסימול רגשות.
- מגבשים את הסיפור שרוצים לספר בעלילון, או בוחרים טקסט מתאים על מנת להפכו לעלילון.
- קובעים את היחידות הסיפוריות על פני הרצף.
- מעצבים דמויות על ידי ציור ודיבור.
- מעבירים טקסט כתוב (סיפור, חומר לימודי מתאים) לקומיקס.
- כותבים דו-שיח בין הדמויות.
- "מתרגמים" טקסט של עלילון לסיפור בכתב.

הקשרים

- הצגת חומר שנלמד בכיתה בנושאים שונים באמצעות עלילון (בתנאי שהתכנים מתאימים לדרך הצגה זו)
- מדור קבוע בעיתון
- הוצאת חוברת קומיקס כיתתית
- במסגרת לימודי תקשורת המונים

הדגשים

בקריאה תופנה תשומת הלב אל הקשרים שבין הרכיב החזותי לרכיב המילולי, אל האפיונים המשלביים ואל הרצף של היחידות.

בכתיבה יש להקפיד על משלב מותאם לקהל היעד (ילדים, נוער, מבוגרים), יש לשמור על הרצף ולהביא דיבור ישיר בדרכים שונות; יש לשים לב לתמצות המתבקש מאילוץ המקום, לקשר בין המרכיב המילולי לחזותי ולטיפוגרפיה ייחודית.

בהקניית הידע הלשוני והטקסטואלי יש לתת את הדעת למשלב, לחפש מקבילות לביטויים של השפה הדבורה בשפה גבוהה יותר, להקפיד על צורות לשוניות המשרתות את התמצות הדרוש.

כתבה כתובה

כתבה עיתונאית

טקסט סיפורי מיידע בעל ערך חדשותי, שמטרתו להציג נושא מסוים, תופעה או דמות מסוימת מזווית הראייה של הכותב.

אופנות: לשון כתובה ואמצעי תקשורת אלקטרוניים.

בכתבה משולבים סוגים שונים של כתיבה: תיאור, דיווח, סיפור, דיווח על שיחות. לעתים קרובות משולבים בה גם אמצעי המחשה בלתי מילוליים, כגון תמונות מצולמות של אירועים ומקומות, דיוקנאות של אנשים שמוזכרים בכתבה, טבלאות ודיאגרמות.

מאפיינים בולטים

הכתבה העיתונאית בנויה מהרצף האופייני הבא: כותרת, פתיח, חלוקה לפרקים.

הכותרת כתובה לרוב במילים המושכות את תשומת לבם של הקוראים.

לעתים מופיעה תחתיה כותרת משנה מרחיבה.

הפתיח כולל סיכום עובדתי ורעיוני של הכתבה כולה. החלוקה לפרקים מסומנת בדרך כלל על ידי כותרות משנה טעונות, וברוב המקרים - כל פרק מחולק לפסקאות.

לכתבה אין מבנה פנימי קבוע, והיא עשויה לכלול את הרכיבים הבאים:

- תיאור דמויות, בין השאר על ידי שמות תואר וצירופים שמניים - שלומי כהן, בן 12, שזכה בפרס הראשון בתחרות, חזר לארץ.
- דיווח על שיחות:
 - בציטוט ישיר - ד"ר מעיין: "רוב האנשים החלימו מהמחלה הזאת".
 - בדיווח עקיף ללא נקיטת עמדה - ד"ר מעיין אומר כי לא היה...
 - בדיווח עקיף מסתייג - ד"ר מעיין טוען אמנם כי... אבל... לטענת ד"ר מעיין...
 - בדיווח מסכם ומפרש - ד"ר מעיין מסרב להודות; הוא מאשר ש...
- תיאור אירועים: כתבות עשויות לשלב תיאור של התרחשות בזמן-הווה, זמן הכנת הכתבה, עם תיאור וסיפור של דברים שקרו בעבר. השילוב מתבטא ימוש זמנים שונים של הפעלים - עיראק מתכוונת לפרק את וצבות המשוריינות סמוך לגבול עם ירדן. למסקנה הזו הגיעו שבוע גורמים מוסמכים בישראל העוקבים אחר ההתפתחויות.
- אמצעים חזותיים כגון תמונות, איורים, טבלאות, שתפקידם להמחיש ולהדגים את הכתוב.

כתבה עיתונאית בכיתה

פעילויות להכרת הטקסט

מורים ותלמידים -

- נחשפים לכתבות בעיתונים ובאמצעי התקשורת האלקטרוניים, מבחינים במרכיביהן ומשוחחים עליהן.

- משווים בין כותרות של כתבות המופיעות במקומות שונים בעיתון (למשל, בעמודים הפנימיים ובעמוד הראשון).
- מבחינים בעמדת הכותב בגוף הכתבה ובכותרות (למשל, ניסוח כותרות אוהדות לעומת כותרות מסתייגות).
- מזהים סיטואציה המזמינה עריכת כתבה במסגרת מטלה ארוכת טווח.
- קוראים וצופים בחומר הרלוונטי לנושא הכתבה שנקראה או שעומדת להיכתב.
- מראיינים דמויות רלוונטיות לכתבה.
- אוספים חומר חזותי רלוונטי לכתבה.
- עורכים את הכתבה.
- מעצבים גרפית את הכתבה להבלטת הפרקים, הנושאים, הציטוטים, הכותרת והפתיח בהתאם לקהל היעד ומשלבים את החומר החזותי.
- שוקלים את דרכי ההפצה שלהכתבה.

הקשרים

- עריכת עיתון ביתספרי/קהילתי
- עריכת מדריך היישוב או השכונה
- דיונים בנושאי אקטואליה
- לימודי תקשורת המונים
- לימודים בתחומים שונים כגון מולדותחברה ואזרחות, מדעים, היסטוריה

הדגשים

בקריאה יש להקפיד על הבנת השתלשלות העניינים, נסיבותיהם ואופן תיאור הדמויות בכתבה; יש לתת את הדעת לעמדת הכותב ביחס לאירועים ולאמצעים לביטוי העמדה, וכן יש לקרוא את הטקסט קריאה ביקורתית.

בכתיבה יש להקפיד על מבנה מתאים, על תיאור אירועים במשולב עם תיאור דמויות ודיווח על שיחות, על כותרת הולמת, על היצג בפורמט של כתבה עיתונאית ולהצליב מידע ממקורות שונים.

בהקניית ידע לשוני וטקסטואלי יש לבחון את האמצעים הלשוניים בתיאור הדמויות ולשימוש בדיבור ישיר ועקיף.